

Стелиана Александрова
steliana.aleksandrova@uni.lodz.pl
Uniwersytet Łódzki, Polska
<https://orcid.org/0000-0001-9917-3996>

За някои грешки, допускани от полските студенти, изучаващи български език

ABSTRACT: Aleksandrova Steliana, *About Some Mistakes Made by Polish Students in Learning Bulgarian Language*

The article presents some of the mistakes made by Polish students in learning Bulgarian. The author analyses the problems caused by the language transfer.

KEYWORDS: language transfer between Polish and Bulgarian, teaching Bulgarian as a foreign language, linguistic mistakes

В настоящата статия се разглежда въпросът за някои от проблемите, свързани с изучаването на български език като чужд, по-специално за трудностите, които изпитват полските студенти при овладяването му и за езиковите грешки, които най-често допускат, под влияние на особеностите на родния си език. За грешка се приема дадено отклонение от нормите на книжовния език, като може да става дума например за граматични, лексикални или словообразователни норми. Взаимодействието между двата езика е причина за неточности, както по отношение на правописа, така и на българската граматика и прилагането на нейните правила в практиката, то води и до много лексикални грешки.

Междуетиковата интерференция при изучаването на чужд език е многопластово явление, което може да касае фонетиката, морфологията, синтаксиса, лексиката, правописа и представляващо пренасяне на познатите модели и конструкции върху структурите на другия изучаван език и което явление е причина за грешки. (Gnyś, 2017) Железарова дава подобна дефиниция: „Под интерференция се разбира проникване на някои фонетични, граматични, лексикални, синтактични и др. елементи от родния език в чуждия, както

и обратното“ (Железарова, 2016, 30). При ученето на чужд език интерференцията е пренасяне на придобитите преди това навици върху изучавания език (Skura, 2012, 149).

В разглеждания случай негативният (отрицателният) езиков трансфер е породен от и е свързан с влиянието най-вече на родния (полски) език и по-рядко на друг изучаван славянски език (сръбски или словенски) при процеса на усвояване на българския език.

В статията ще бъдат посочени предимно лексикалните грешки, произтичащи от споменатата интерференция и допускани от полските студенти, изучаващи български език. Ще бъде обърнато внимание на пренасянето на лексикални модели от родния или друг славянски език. Грешките се изразяват между другото в неправилна употреба на дадена дума, образуване на несъществуваща дума, с използването на чужди наставки за образуване на прилагателните имена. Голяма част от грешките са породени от междуезиковата омонимия, част от тях представляват пренос на думи от родния в чуждия език.

Анализираните грешки са разделени на групи, в зависимост от това до каква степен променят смисъла на изказването и затрудняват комуникацията.

При първата група грешки се наблюдава само незначителна промяна на един звук в думата. При този тип грешки разбирането от страна на адресата на смисъла на думата не е затруднено в голяма степен:

Грешка, породена от междуезиковата интерференция:	На български език е правилно:	На полски език:
<i>Косметичната индустрия</i>	козметичната индустрия	przemysł kosmetyczny
<i>Символ на 50-те години</i>	символ	symbol
<i>Филозофски</i>	философски	filozoficzny
<i>Магистер</i>	магистър	magister
<i>Всяка сутрин вставам в седем часа.</i>	(..) ставам в седем часа.	(..) wstaję o siódmej.
<i>Той следва история.</i>	Той следва история.	On studiuje historię.
<i>Човек, който (...)</i>	Човек, който (...)	Człowiek, który (...)
<i>По-интензивно</i>	по-интензивно	intensywniej

При втората група грешки може да се наблюдава използване на полската наставка при образуването на дадено прилагателно име:

Грешка, породена от междуезиковата интерференция:	На български език е правилно:	На полски език:
<i>фолклористичните</i> текстове	фолклорните текстове	teksty folklorystyczne
<i>мултимедиа</i> лни технологии	мултимедийни технологии	technologie multimedialne
<i>наукови</i> открития	научни открития	odkrycia naukowe
<i>религиен</i> празник	религиозен празник	święto religijne
<i>специалистични</i> текстове	специализирани текстове	teksty specjalistyczne

Нерядко може да бъде забелязана и промяна на рода на дадено съществително име заради това, че в полския език то е от друг род:

- Употреба на ж.р. вм. м.р:
- *Пода е дървена.* – Правилно е: Подът е дървен. (срв. пол. ‘podłoga’);
- *Грипата е много опасна.* – Правилно е: Грипът е много опасен. (срв. пол. ‘grypa’);
- *след анализата* – Правилно е: след анализа (срв. пол. ‘analiza’);
- *Той не е използвал шансата* – Правилно е: Той не е използвал шанса (срв. пол. ‘szansa’).
- Употреба на м.р. вм. ж.р:
- *програм* – Правилно е: програма (срв. пол. ‘program’);
- *Оставя след* – Правилно е: Остава следа (срв. пол. ‘ślad’);
- *обичам салата с майонез* – Правилно е: с майонеза (срв. пол. ‘majonez’);
- *Банковете, борсите и фондовете* – Правилно е: банките, борсите и фондовете (срв. пол. ‘bank’);
- *интересни тематове* – Правилно е: интересни теми (срв. пол. ‘temat’).

Често срещано е и неправилното предаване на някои географски имена:

- *Бруксела* – Правилно е: Брюксел (на полски: Bruksela);
- *Лизбона* – Правилно е: Лисабон (на полски: Lizbona);
- *Монахиум* – Правилно е: Мюнхен (на полски: Monachium);
- *Кретенски (лабиринт)* – Правилно е: критски;
- *Сега те са в Тайландия* – Правилно е: в Тайланд (на полски: Tajlandia).

Подобен тип грешки могат да доведат до сериозни последствия например при превод на различни видове документи.

При следващата група грешки се наблюдава образуване на несъществуваща дума в българския език, като се пренася полската дума. Това пренасяне води до значително затрудняване на общуването:

- *Не обичам ишпнак.* – Правилно е: спанак (срв. пол. ‘szpinak’);
- *на потенциалните консументи* – Правилно е: потребители (срв. пол. ‘konsument’);
- *Те са много приязни.* – Правилно е: дружелюбни (срв. пол. ‘przyjaźni’);

- *Харесвам добри и приязни хора.* – Правилно е: дружелюбни (срв. пол. ‘przyjaźni’);
- *Срещу брамата има легло.* – Правилно е: срещу вратата (срв. пол. ‘brama’);
- *една лъжица орегано* – Правилно е: риган (срв. пол. ‘oregano’);
- *добавете олей* – Правилно е: олио (срв. пол. ‘olej’);
- *Не ѝе месо.* – Правилно е: не яде (срв. пол. ‘je’).

Може да бъде обособена и група грешки, допуснати под влиянието на втория изучаван славянски език. Най-често може да се наблюдава пренасяне на думи от сръбския език, който принадлежи към същата езикова група като българския. В някои случаи грешките затрудняват до голяма степен разбирането на изказването и общуването:

- *Не обичам парадайз.* – Правилно е: Не обичам домати;
- *Обичам брескви.* – Правилно е: Обичам праскови.

Други подобни грешки са например:

- *С приятелима* – Правилно е: с приятелите ми;
- *Понекад* – Правилно е: понякога;
- *Истовременно* – Правилно е: същевременно.

Грешките от следващата група са свързани с междуезиковата омонимия. Като всички славянски езици в българския и полския има значителни прилики на лексикално ниво, например при наименованията на растения, животни, части на тялото. В някои случаи това улеснява комуникацията, тъй като думите звучат по еднакъв или подобен начин и имат едно и също значение и в двата езика, например *брат*. Тук проблемите са породени от т.н. фалшиви приятели на преводача и факта, че съществуват много думи, които звучат еднакво или подобно, но имат съвсем различно значение. Ето избрани примери: българската дума пушка на полски означава ‘strzelba’, дума – ‘słowo’, часовник – ‘zegarek’, направо – ‘prosto’, жаден – ‘spragniony’, място – ‘miejsce’, рано – ‘wcześnie’, хора – ‘ludzie’ и много други. Това води до известни затруднения в комуникацията и при разбирането на текстове на български език, а също и при превода.

Железарова определя такива думи като псевдоомоними, а също като „лъжливи приятели на преводача“ и посочва, че това са думи, „(...) които във всяка двойка отделно съпоставяни езици са подобни една на друга по външни показатели, но по смисъл (функционално) са напълно различни“ (Железарова, 2016, 21).

При посочената по-долу група анализирани грешки именно междуезиковата омонимия води до промяна на смисъла на изказването и значително затруднява общуването. Посочените конструкции са граматически правилни, но техният смисъл е различен от този, който адресантът на изказването иска да предаде. Подобен тип грешки, породени от междуезиковата омонимия са многобройни. Най-често може да се наблюдава грешно употребено съществително име, а понякога и прилагателно име:

- *В стаята има диван. На дивана има маса.* – в м. В стаята има килим. (срв. пол. ‘dywan’);

- *Под стола има диван.* – вм. Под масата има килим. (срв. пол. ‘stół’, ‘dywan’);
- *На стола има огледало.* – вм. На масата има огледало. (срв. пол. ‘stół’);
- *Обикновено пътувам до Лодз четири години.* – вм. четири часа (срв. пол. ‘godziny’);
- *Печем зеленчуците една година.* – вм. един час (срв. пол. ‘godzina’);
- *Всеки човек трябва да пие кафе. То най-много поправя хумора.* – вм. настроението (срв. пол. ‘humor’);
- *Тя ми помага, когато имам проблеми и се среща с мен, когато имам лош хумор.* – вм. лошо настроение (срв. пол. ‘humor’);
- *Искам да напиша дипломната си работа и да продължа със студията.* – вм. да продължа със следването (срв. пол. ‘studia’);
- *Понякога чета артикули на български език.* – вм. статии на български език (срв. пол. ‘artykuły’);
- *Продуцентите привличат вниманието на евентуалните потребители.* – вм. Производителите привличат вниманието (...) (срв. пол. ‘producenci’);
- *Още тогава обръща внимание, че Лодз се нуждае от промени, тъй като мястото не е използвало шанса (...)* – вм. градът не е използвал шанса (срв. пол. ‘miasto’);
- *Това е моят любим час, когато мога да работя и да правя нещо интересно.* – вм. Това е моето любимо време (...) (срв. пол. ‘czas’);
- *Показалец – това е вторият палец на ръката.* – вм. пръст на ръката (срв. пол. ‘palec’);
- *Показалец – палец, с който можем да покажем нещо.* – вм. пръст, с който можем да покажем нещо (срв. пол. ‘palec’);
- *Показалец – един от петте палци на ръката.* – вм. от петте пръста на ръката (срв. пол. ‘palec’);
- *Ханна Здановска е първата жена, която е президент на град Лодз.* – вм. кмет на град Лодз (срв. пол. ‘prezydent’);
- *Множество приложения* – вм. приложения (срв. пол. ‘aplikacje’);
- *На леглото има велика възглавница.* – вм. голяма възглавница (срв. пол. ‘wielka poduszka’);
- *Ние бяхме във велик хубав хотел.* – вм. в голям хубав хотел (срв. пол. ‘w wielkim ładnym hotelu’);
- *Брат ми има къща с велика градина.* – вм. с голяма градина (срв. пол. ‘z wielkim ogrodem’).

Анализираните грешки са породени от близостта на изучавания славянски език и родния език. Както подчертава Е. Крейчова:

Изучаването на български език от славяни е съпроводено и със специфични проблеми, тъй като контактите на напр. два (или повече) славянски езика в съзнанието на индивида водят до много по-сложни взаимоотношения и влияния, а освен това близостта на тези езици предизвиква изкушението понякога погрешно да се идентифицира чуждото със своето, което провокира интерференция (2017, 318).

Освен посочените до момента лексикални грешки следва да бъдат споменати трудностите, свързани с правилната употреба на българските предлози. При анализа на писмените работи на студентите, а също и при устно общуване с тях се открояват следните основни грешки. Най-често срещани са грешките, изразяващи се в неправилен избор на предлог или съюз:

- *двойка с математика* – вм. двойка по математика (срв. пол. ‘z matematyki’);

- *оженил се с нея* – вм. оженил се за нея (срв. пол. ‘z nią’);

- *крем до ръце* – вм. крем за ръце (срв. пол. ‘krem do rąk’);

- *разговаряме о* – вм. разговаряме за (срв. пол. ‘rozmawiamy o’);

- *книгата е написана през* – вм. книгата е написана от (срв. пол. ‘napisana przez’);

- *в 2015 година* – вм. през 2015 година (срв. пол. ‘w 2015 roku’);

- *работата се състои с* – вм. се състои от (срв. пол. ‘składa się z’);

- *Днес имам изпит от български език.* – вм. по български език (срв. пол. ‘egzamin z języka bułgarskiego’);

- *Утре вечерта ще бъде на факултета.* – вм. във факултета (срв. пол. ‘na Wydziale’);

- *рецепта на палачинки* – вм. за палачинки (срв. пол. ‘na naleśniki’).

Някои студенти изпитват трудности и при изписването на *в* и *с*:

- *в филма* – вм. във филма;

- *с сигурност* – вм. със сигурност.

По-рядко се наблюдава добавянето на предлог там, където това не е необходимо, пак под влияние на полския, като това би могло да стане причина за езикови недоразумения:

- *чакам на автобуса* – вм. чакам автобуса.

А понякога студентите не добавят предлог там, където е необходимо:

- *Най-добрият начин за учене чужди езици* – вм. за учене на чужди езици.

Нерядко се допускат грешки и при местоименните форми под влияние на полския език:

- *Боли мне* – вм. боли ме;

- *Казват нам как е правилно* – вм. казват ни;

- *Може да нам помогне* – вм. може да ни.

Много често се среща пренасяне на конструкции от полския от типа на:

- *В моята стая е легло.* – вм. има легло;

- *На прозореца са червени завеси.* – вм. има червени завеси;

- *До гардероба е маса, на която са книги.* – вм. има маса, на която има книги;

- *Аз имам двадесет и пет години.* – вм. Аз съм на двадесет и пет години.;

- *Марек много обича да играе на пиано.* – вм. да свири на пиано.

Доброто познаване на споменатите проблеми и анализът на допусканите грешки биха позволили да се изработи подходяща стратегия за преподаване на езика, която да улесни преодоляването на трудностите, които изпитват полските студенти, изучаващи български език. Тези трудности изискват избора

на подходящи методи за обучение. При въвеждане на нов материал, а също и при забелязана тенденция за допускане на грешки, би трябвало да се подчертаят разликите между двата езика, а също така да се наблегне на тези форми и категории, които липсват в полския език или са трудни за овладяване. Още по време на първите занятия трябва да се обръща внимание и на междуезиковите омоними, а също така да се подчертават възможните влияния между двата езика.

Елена Крейчова отбелязва, че:

Именно при преподаването на български език на славяни още по-голяма роля имат компаративният и конфронтационният анализ, и то с цел да се подчертаят разликите между българския и останалите близкородствени езици, които могат да бъдат предпоставка за евентуални грешки, деформации, възникващи от езиковите контакти в наблюдаваната от нас психолингвистична ситуация (2017, 314) .

Както споменава и Железарова: „При изучаването на даден език като чужд от изключителна важност е да се изследва положителното (но и отрицателното) влияние на сходствата и различията в двете граматични системи – родноезиковата и чуждата“ (Железарова, 2016, 152).

Посочените примери са извлечени преди всичко от писмени работи и от изказвания на полски студенти от различни курсове, изучаващи български език в Лодзкия университет, а също и на студенти от различни университети, изучаващи български език по програма „Еразъм+“ във Великотърновския университет.

Библиография

- Железарова, Р. (2016). *Лингвистични проблеми и грешки в превода от славянски езици на български*. София: ИК „Силует“.
- Крейчова, Е. (2017). *Трансфер и интерференция при изучаването на български език като чужд от славяни*. „Български език и литература“, № 3, с. 313-320.
- Gnyś, U. (2017). *Błędy ortograficzne wynikające z interferencji językowej w pracach pisemnych polskojęzycznych studentów italianistyki*, „Linguodidactica”, Tom XXI. <http://filologia.uwb.edu.pl/ling//tomy/linguodidactica2017.pdf>. 02.03.2020.
- Skura, M. (2013). *Błędy wynikające z interferencji kulturowej popełniane przez Niemców uczących się języka polskiego jako obcego*. „Acta Universitatis Lodzensis. Kształcenie polonistyczne cudzoziemców”, nr 20, s. 149-158.